

“Kaart des Koninkrijks der Nederlanden” Stadsarchief Turnhout

België en Nederland hebben een gemeenschappelijke geschiedenis. Vanaf de 15de eeuw worden de verschillende “staten” op het grondgebied van de huidige Benelux en het noorden van Frankrijk geregeerd door één vorst. De “Nederlanden” evolueren naar een statenbond met het centrale bestuur in Brussel. Hieraan komt een einde als in de tweede helft van de 16de eeuw verschillende steden en gewesten in opstand komen tegen de Spaanse koning. Deze burgeroorlog zorgt uiteindelijk voor een grens tussen een onafhankelijk, protestants deel (de Republiek, het latere Nederland) en een Spaans, katholiek deel (de Zuidelijke Nederlanden, het latere België).

Tweehonderd jaar geleden, in 1815, verdwijnt deze grens, voor even... In 1813-1814 wordt het Franse keizerrijk, dat sinds 1804 heel West-Europa domineerde, verslagen. Willem Frederik, prins van Oranje-Nassau, wordt de nieuwe koning van Nederland. Willem is een zoon van de laatste stadhouder van de oude Republiek. Hij is erg ambitieus en laat zijn oog ook vallen op de Zuidelijke Nederlanden. Dankzij de steun van Groot-Brittannië, Pruisen en Rusland, die een sterk land willen aan de grens met Frankrijk, neemt Willem I in het voorjaar van 1814 het bestuur over in het zuiden. De inwoners van de “Belgische” provincies worden niet om hun mening gevraagd. Er komt een grondwet en op 21 september 1815 laat Willem I zich in Brussel plechtig inhuldigen als koning der Nederlanden.

Ons object van de maand, bewaard in het prentenkabinet van het Stadsarchief, is een grote kaart van dit nieuwe land. Het toont de verschillende provincies, van Luxemburg in het zuiden (onder Romeins cijfer 1), over Antwerpen in het midden (Romeins cijfer 9) tot Groningen in het noorden (Romeins cijfer 19). Ook de rivieren, eilanden en steden zijn aangeduid met cijfers en letters. Let ook even op de vele kanalen. Helaas ontbreekt een verklarende index. Die zat ooit als bijlage bij de kaart, zo blijkt uit een identieke kaart die wordt bewaard in het Nationaal Archief in Nederland. In ieder geval herkennen we Turnhout onder het cijfer 30. Het valt op hoe centraal de stad in het koninkrijk ligt.

Turnhout gaat er in deze periode op vooruit. De bevolking stijgt en de stad heeft belangrijke handelsbetrekkingen met Noord-Brabant. Naast de oude textielnijverheid ontwikkelt zich voor het eerst een moderne industrie: drukkerij en papierbewerking. Zo behaalt het jonge Brepols met zijn producten een medaille op de nationale nijverheidstentoonstelling in Haarlem (nr. 43 op de kaart).

Omdat er aan de grens met Ravels een belangrijk militair kamp is gevestigd komt de koning zelfs meermaals op bezoek in Turnhout. Telkens wordt hij plechtig ontvangen door het stadsbestuur. Zo logeert hij in 1821 bij arrondissementscommissaris Mesmaekers in de Begijnenstraat, in het huidige Taxandriamuseum. In het stedelijk archief blijven uit deze periode een aanzienlijke hoeveelheid administratieve verslagen en briefwisseling bewaard, consequent opgesteld in het Nederlands (in contrast met het Frans uit de rest van de 19de eeuw).

In het laatste kwart van 1830 komt het onverwacht tot een afscheuring van het zuiden: sinds 1825 is er sterke oppositie tegen Willems optreden tegen de vrije pers, zijn taalpolitiek en zijn bemoeienissen met het onderwijssysteem en de machtige katholieke kerk. Maar niemand had zo'n uitgebreide opstand zien aankomen. België verklaart zich onafhankelijk. Op de kaarten van het nieuwe land ligt Turnhout plots weer aan de grens.

Tekst: Bart Sas

Foto: Bram Luyts

Turnhoutse Route voor Archief en Musea

Inventaris:

Stadsarchief Turnhout, Prentenkabinet nr. 3275, "*Nieuwe Elementaare Kaart des Koninkrijks der Nederlanden*", Brussel, Valluet en de Macaire, 1828.

Bibliografie:

- J.A. Bornewasser, "*Het Koninkrijk der Nederlanden 1815-1830*", Algemene Geschiedenis der Nederlanden, 11, Weesp, 1983, p. 223-278.
- H. de Kok, "*Onder Frankrijk en met Nederland*", H. de Kok en E. Van Autenboer ed., Turnhout. Groei van een stad, Turnhout, 1983, p. 197-204.
- H. de Kok, "*Scheiden doet strijden. De Belgische Opstand en de Tiendaagse Veldtocht in Turnhout en Tilburg*", Geworteld in Taxandria. Historische aspecten van de relatie Tilburg-Turnhout, Tilburg en Turnhout, 1992, p. 66-101.

Het object van de maand is een initiatief van TRAM 41. De objectfiche van dit of van een ander object kan steeds geraadpleegd worden op onze website (www.tram41.be, doorklikken naar Object van de Maand)

Contact: TRAM 41 - Stadhuis, Grote Markt 1, B - 2300 Turnhout
Tel: + 32 14 44 33 98 • tram41@turnhout.be • www.tram41.be

v.u.: Eric Vos, Boomstraat 6, B-2300 Turnhout, +32 14 44 33 11

